

[Ændring i rejseforsikring](#)[Pressemeddelelser](#)[Regnskabsmeddelelse](#)[Formandens beretning](#)[Reklamefilm/kampagner](#)[d-nyt](#)[Om Nyt & Sundt](#)[Nyt & Sundt](#)[Nyt & Sundt forside](#)[Få Nyt & Sundt på e-mail](#)[Synes godt om](#) [Del](#) 65

☎ 7010 9070

Dagligdagens kemikalier – er de farlige?

Af: Anna Maria Aslan, journalist

Allergologer rapporterer om en fordobling af allergikere i løbet af 30 år, antallet af kvinder med brystkræft stiger, og danske mænds sædkvalitet udråbes til at være blandt verdens dårligste. Nogle eksperter siger, at det skyldes skadelige stoffer i vores omgivelser. Andre mener, at det kun er en lille del af de kemiske stoffer, som er farlige. Læs her, hvad man kan gøre for at passe på sig selv og for at hitte rede i de mange informationer om miljø og sundhed.

Blødgørende phtalater i legetøj og køkkensager. Pesticidrester i frugt og grønt. Hormonforstyrrende parabener i shampoo og kosmetik. Dioxiner og tungmetaller i spisefisk. De senere år er vi blevet fyldt med informationer om, at meget af det, vi omgiver os med eller putter i munden, er farligt. Mange mennesker bliver derfor usikre og ængstelige, for hvordan undgår man de farlige stoffer? Og hvordan finder man ud af, hvor meget hold der i det hele taget er i disse informationer?

- Det er heller ikke nemt. Vores perspektiv her i Informationscenter for Miljø og Sundhed er forbrugerne. Vi hjælper dem til at håndtere deres bekymring med meget konkrete råd om for eksempel kun at købe autoriserede miljømærkede produkter som Svanen og Blomsten, for det er mærker, der både garanterer for helbred og miljø.

Indholdsfortegnelse

- ▶ Kemikalier har en funktion
- ▶ Der findes harmløse parabener
- ▶ Kemikalie-cocktail
- ▶ Får vi kræft af det?
- ▶ Hjælp dig selv – søg viden fra saglige kilder
- ▶ Hvad er farligt – og hvorfor?
- ▶ Phtalater
- ▶ Parabener
- ▶ EU siger i øvrigt...
- ▶ Bromerede flammehæmmere
- ▶ REACH – ny miljølov i EU

Det økologiske Ø-mærke er en garanti for dyrevelfærd og for, at der ikke er pesticidrester i maden – eller i den mad, dyrene har spist. Miljømærkerne omfatter efterhånden mange produkter lige fra tøj, elektronik og toiletpapir til rengøringsmidler og vaskepulver, siger Linette Mainz Jensen, kommunikationsmedarbejder i Informationscenter for Miljø og Sundhed (IMS).

IMS udarbejder løbende undersøgelser og indsamler også analyser fra andre professionelle kilder. På den baggrund opstiller de blandt andet såkaldte 0-liste over produkter uden farlige stoffer.

- For eksempel kan man i vores 0-liste se, at visse elektroniske producenter ikke længere udvikler varer med de skadelige bromerede flammehæmmere (kemikalier der forhindrer selvantændelse for eksempel i fjernsyn, red.). De benytter nu et alternativ, der ikke er så risikabelt. Man kan også se, at flammehæmmerne er fjernet fra flere typer madrasser og dyner på foranledning af nogle kendte forhandlere herhjemme, siger Linette Mainz Jensen.

Kemikalier har en funktion

Men hvad er grunden til, at vi tilsyneladende har et så skødesløst forhold til kemikalier, hvis de er så skadelig, som nogle eksperter siger, at de er?

- Man skal huske på, at ikke alle kemikalier er farlige, og at mange af dem er med til at gøre livet nemmere for os. Diskussionen om miljø og sundhed har i medierne været meget ensidig med en tilbøjelighed til at udmale skrækscenarier. Husk på, at mange af disse stoffer har en række materiale- eller funktionsforbedrende egenskaber, som vi er interesserede i at gøre brug af, siger direktør for Astma- og Allergiforbundet, Thorkil Kjær.

Han minder også om, at mange af de udskældte kemikalier – for eksempel parabener, der er et konserveringsmiddel - er meget velundersøgte og nødvendige i en lang række produkter.

- Uden parabener ville cremer hurtigt blive en værre gang bakteriefyldt råddenskab, der ville være langt mere skadelig at smøre på huden. Parabener har været brugt siden 20'erne, og man har stor viden om dem. Det er rigtigt, at parabener tidligere blev brugt på en måde, der var allergifremkaldende. Men vi har ikke kendskab til, at den måde parabener anvendes på i dag i almindelighed giver anledning til allergi, siger Thorkil Kjær. Heller ikke den udbredte opfattelse af, at alle parabener er hormonforstyrrende, er korrekt.

Der findes harmløse parabener

Torkil Kjær forklarer, at det kun er de såkaldte langkædede parabener, der mistænkes for hormonforstyrrende effekter. Jo længere og mere komplekse parabenernes molekylestrukturer er, des mere ligner de blandt andet østrogener (kvindeligt kønshormon). Derfor samarbejder myndigheder og industrien om at undgå at bruge de langkædede parabener. Der findes nemlig harmløse parabener, man med god samvittighed kan bruge. Der er også alternative konserveringsmidler, men dem har man endnu ikke har så stor erfaring med.

- Det er vigtigt at holde fast i, at spørgsmålet om hvad der er godt, og hvad der er skadeligt, er meget individuelt. Miljø- og kemikalieproblematikker er bestemt ikke noget, man kan bedømme eller afgøre i enkle "sort-hvid-udsagn". Den slags budskaber er sjældent troværdige, siger Thorkil Kjær.

Kemikalie-cocktail

Selvom parabenerne således er blevet udsat for urimelig hetz, er der god grund til at prøve at begrænse brugen af kemikalier og benytte de mindst skadelig. Forskerne retter i stigende omfang fokus på den såkaldte toksikologiske (giftige, red.) cocktail-effekt. Sagen er nemlig den, at videnskaben og industrien slet ikke har overblik over effekterne af, at mennesker udsættes for mange forskellige kemiske påvirkninger samtidig. Og kombinationsmulighederne er uendelige.

- Vi kender problemstillingen fra indlægssedler i medicin, hvor der altid er et afsnit, der beskriver, om medicinen er farlig at indtage sammen med andre typer medicin. Det er det samme, der optager os i vores forskning om hormonforstyrrende stoffer, fortæller Ulla Hass fra Fødevareinstituttet, DTU.

Vi studerer i øjeblikket de såkaldte antiandrogener, der blandt andet er i visse bekæmpelsesmidler og phthalater. De mistænkes for at kunne forårsage en øget forekomst af testikelkræft, forringet sædkvalitet og medfødte skader på drenges kønsorganer. Vores resultater viser, at ved lave doser er der ingen eller kun begrænset effekt, når vi tester antiandrogenerne enkeltvis på rotter. Men når de mikses, er der en meget klar og tydelig effekt, siger seniorforsker Ulla Hass fra Fødevareinstituttet, DTU.

Derfor mener hun og hendes kolleger, at der er grund til at antage, at problemstillingen også gælder for mange andre hormonforstyrrende kemikalier i krydskombinationer. En vigtig del af forskningen er derfor at få undersøgt kemikaliernes virkninger, og derefter få en computer til at beregne de giftige krydseffekter.

Får vi kræft af det?

Hvorvidt vi får kræft af forurening og skadelig kemikaliepåvirkning i enkelte eller kombinerede doser, er ikke noget, man kan svare overordnet på, forklarer ph.d. og cand.techn.soc. Ole Raaschou-Nielsen fra Kræftens Bekæmpelse. Man må se på de enkelte kræftsygdomme og de mange andre forhold, der spiller ind i årsagerne til kræft. Ligeledes må man studere kemikalierne enkeltvis for at få kortlagt rækkevidden af deres giftige effekter. Men for at tage et eksempel tyder forskning på, at trafikforurening kan være kræftfremkaldende:

- Nu er trafikforurening jo ikke en entydig størrelse. For eksempel er mængden af kuldioxid faldet, mens mængden af ultrafine partikler er steget. Men der er flere danske erhvervsundersøgelser, der viser, at hvis man dagligt udsættes for dieselforurening, øger man sin risiko for at få lungekræft med cirka 30 procent. En amerikansk undersøgelse har haft næsten samme resultater, og den er udført blandt en gruppe ikke-rygere, siger forskningsleder, ph.d. og cand.techn.soc. Ole Raaschou-Nielsen fra Kræftens Bekæmpelse.

Han fortæller også, at der er flere andre undersøgelser, der tyder på, at dieselforurening er kræftfremkaldende – for eksempel et studie af luftforurening tæt ved bopæl. Den viste også en 20-30 procent øget forekomst af lungekræft.

- Så ja, de her undersøgelser tyder meget på, at dieselforurening er kræftfremkaldende, og det tror jeg også. Resultaterne er jo også helt i overensstemmelse med den øvrige viden, man har om dieselpartikler og trafikforurening, siger Ole Raaschou-Nielsen.

Hjælp dig selv – søg viden fra saglige kilder

At være en del af et moderne samfund betyder, at man uundgåeligt er udsat for kemiske påvirkninger dagligt. Derfor gælder det om, at man udsættes for dem i begrænsede mængder, og der kan man selv gøre meget.

Man skal dog være opmærksom på, at der desværre er organisationer og virksomheder, der forsøger at slå plat og mønt af miljø sagen. Derfor er det bedste råd at søge viden fra saglige kilder - det vil sige miljøinstitutioner under staten - og undgå at blive grebet af panik på baggrund af løse rygter og følelsesladede dommedagsprofetier.

Læs [her](#) de ti tips til et sundere liv blandt dagliglivets kemikalier...

Fakta

Hvad er farligt – og hvorfor?

Kemiske stoffer er ikke altid farlige. Men der er nogle, som det er vigtigt at være særligt opmærksom på. Det er stoffer som PVC og phtalater, dioxin, bly, hormonforstyrrende stoffer, stoffer som nedbryder ozonlaget og bromerede flammehæmmere. Stofferne er blandt andet mistænkt for at påvirke hormonsystemet (med risiko for at menneskers evne til at få børn forringes eller at fosterets udvikling påvirkes), for at være kræftfremkaldende, nedbryde ozonlaget og for at blive ophobet i fødekæden eller i naturen. De mest omtalte stoffer i miljødebatten er beskrevet i denne artikels faktabokse.

Fakta

Phtalater

(udtales 'talater')

Hvad er det? En plastblødgører og et konserveringsmiddel. Der findes mange forskellige phtalater, som varierer i struktur, størrelse og i anvendelse.

Hvad bruges de til? Phtalater findes bl.a. i bløde og fleksible plastikprodukter som køkkensager, emballage, vinyl, legetøj og medicinalprodukter. Man finder dem også i kosmetik, fødevarer, byggematerialer, tøj og møbler. Derfor kan man både komme til at spise dem, indånde dem og indoptage dem via huden. Dog nedbrydes og udskilles de hurtigt fra kroppen.

Hvorfor er det farligt? Det er dokumenteret, at phtalater tilhører gruppen af såkaldte hormonforstyrrende stoffer, der kan forårsage misdannelser og forplantningsproblemer. Ifølge det internationale kræftforskningsinstitut IARC er ingen phtalater dog mistænkt for at forårsage kræft hos mennesker.

Hvad kan man gøre for at undgå dem? De er svære at undslippe, da de indgår i mange af vores produkter. Men man kan vælge legetøj til børn af træ og andre "naturlige" materialer, købe køkkentøj af stål og glas samt miljømærkede produkter og økologiske fødevarer.

Fakta

Parabener

Hvad er det? Parabener er konserveringsmidler, som blandt andet findes i fødevarer, medicinske præparater og kosmetiske produkter. Anvendelsen af dem er meget udbredt.

Hvad bruges de til? Parabener bruges til at dræbe eller hæmme et bredt spektrum af bakterier, gær- og mugsvampe. Som regel tilsættes produkterne en blanding af flere forskellige typer parabener for at konservere så effektivt som muligt. Her nævnes de meste brugte parabener: Methylparaben, Ethylparaben, Propylparaben, Isopropylparaben, Sodium methylparaben, Butylparaben, Isobutylparaben.

Hvorfor er de farlige? De komplekse parabener med lange og sammensatte molekylestrukturer menes at være hormonforstyrrende. Hormonforstyrrende stoffer kan påvirke mennesker og miljø ved at de efterligner, øger eller hæmmer effekten af hormoner hos dyr og mennesker. Det kan medføre forringet sædkvalitet, testikelkræft hos mænd og skader på fostre. De mistænkes også for at medvirke til, at stadig flere børn går unaturligt tidligt i pubertet.

Hvad kan man gøre? Undgå så vidt muligt de mest problematiske varianter som propylparaben, butylparaben og isobutylparaben. Der findes et begrænset udvalg af produkter, der bruger andre konserveringsmidler blandt andet apotekets Decubal-serie. Men som virksomheden Natusan skriver på sin hjemmeside om alternative konserveringsmidler: "De alternative konserveringsmidler, som findes i dag, har ikke været anvendt lige så længe som parabener, og de er ikke lige så grundigt undersøgt. Vi vil ikke udskifte sikre ingredienser med nogle, hvor vi ikke ved, hvilke effekter de kan have på børn og voksne".

Fakta

EU siger i øvrigt...

EU's videnskabelige komite for forbrugerprodukter, SCCP, har den 28. januar 2005 svaret på spørgsmål om forbrugerrisikoen ved anvendelsen af parabener som konserveringsmidler i kosmetik.

For så vidt angår methylparaben og ethylparaben, vurderer SCCP, at der ikke er nogen risiko ved at anvende disse to parabener i kosmetik i den tilladte maksimumskoncentration.

For tre andre parabener, propylparaben, butylparaben og isobutylparaben, vurderer SCCP, at det ikke er muligt med den nuværende viden at svare endegyldigt på, om der kan være en risiko for forbrugerne ved at anvende produkter med de maksimal tilladte koncentrationer af disse tre.

Fakta

EU siger i øvrigt...

EU's videnskabelige komite for forbrugerprodukter, SCCP, har den 28. januar 2005 svaret på spørgsmål om forbrugerrisikoen ved anvendelsen af parabener som konserveringsmidler i kosmetik.

For så vidt angår methylparaben og ethylparaben, vurderer SCCP, at der ikke er nogen risiko ved at anvende disse to parabener i kosmetik i den tilladte maksimumskoncentration.

For tre andre parabener, propylparaben, butylparaben og isobutylparaben, vurderer SCCP, at det ikke er muligt med den nuværende viden at svare endegyldigt på, om der kan være en risiko for forbrugerne ved at anvende produkter med de maksimal tilladte koncentrationer af disse tre.

Fakta

Bromerede flammehæmmere

Hvad er det? Efter en række forfærdelige brandulykker, hvor mennesker brændte inde, fordi blandt andet fjernsyn og computere kan være selvantændelige, valgte industrien at producere elektronik med kemikalier, der kunne forhindre selvantændelse i at opstå. Kemikalierne var de såkaldte bromerede flammehæmmere, der som navnet angiver, er baseret på bromforbindelser.

Hvor findes det? I fjernsyn, radio, pc-diverse, videoapparater, bilinventar, køkkenmaskiner, dyner, senge/madrasser og møbler.

Hvorfor er det farligt? Når apparater bliver varme eller efterlades slukkede men med spænding på, kan de afgive bromdamp, der er kræftfremkaldende og kan forringe mænds sæd kvalitet. De menes også at kunne forårsage fosterskader.

Hvad kan man gøre? Elektroniske apparater skal ikke efterlades med spænding på, så sørg for at slukke helt for strømmen ved for eksempel at tage stikket ud. Vælg produkter, der er deklarerede uden bromerede flammehæmmere og/eller produkter fra 0-listen hos IMS. Fjern elektronik fra sove- og børneværelser.

Kilde: Miljøstyrelsen, Aktive Forbrugere, Informationscenter for Sundhed og Miljø, thalater.dk og Natusan.dk

Fakta

REACH – ny miljølov i EU

EU-myndighederne har for få måneder siden vedtaget en ny miljølov, som kaldes REACH (Registration, Evaluation & Assessment of CHemicals, red.). Den træder i kraft 1. juni 2007 og erstatter 40 eksisterende EU-miljødirektiver og forordninger. Som noget helt centralt vender denne lov bevisbyrden fra myndighederne til industrien. Det betyder, at det er industrien, der skal bevise, at de stoffer, de anvender, ikke er skadelige. Tidligere har det været sådan, at det var myndighederne, der skulle bevise, at stoffer var farlige, før de kunne forbyde dem. Samtidig er der i loven en række nye og skærpede krav til undersøgelse og løbende evaluering af produktkemikalier, før de kan indgå eller fortsætte i en produktion.

Kilde: Miljøstyrelsen